

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

**Κώδικας Δεοντολογίας της Έρευνας
και
Κώδικας Δεοντολογίας και Καλής Πρακτικής**

Τμήμα Ψυχολογίας
Πανεπιστημιούπολη Γάλλου
Πανεπιστήμιο Κρήτης
74100 Ρέθυμνο, Κρήτη
E-mail: postgradpsy@uoc.gr
URL: <https://addictions.psychology.soc.uoc.gr/>

Το 2020 η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου Κρήτης αποφάσισε τη σύσταση μόνιμης πανεπιστημιακής Επιτροπής Δεοντολογίας (Συνεδρίαση 445/19-11-2020). Η Επιτροπή Δεοντολογίας, αποτελούμενη από τον Αντιπρύτανη Ακαδημαϊκών Υποθέσεων και τους Κοσμήτορες των Σχολών, συνέταξε τον **Πανεπιστημιακό Κώδικα Δεοντολογίας και Καλής Πρακτικής**, ο οποίος εγκρίθηκε από τη Σύγκλητο του Πανεπιστημίου (464/15-07-2021). Αρμοδιότητες της Επιτροπής Δεοντολογίας είναι η εποπτεία της συμμόρφωσης όλων των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας με τις αρχές του κώδικα και η διερεύνηση παραβάσεων αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν γραπτών καταγγελιών.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας και Καλής Πρακτικής του Πανεπιστημίου Κρήτης δημοσιεύθηκε τον Αύγουστο 2021 (ΦΕΚ 3927/26-08-2021) και περιέχει θεμελιώδεις αρχές ηθικής και δεοντολογίας, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με πρακτικές κατά τη φοίτηση, την εμπειρική έρευνα και την πρακτική άσκηση των μεταπτυχιακών φοιτητών και φοιτητριών του ΠΜΣ «Κλινικές Παρεμβάσεις στις Εξαρτήσεις».

Ο Κώδικας παρέχει ένα πλαίσιο για τη διδασκαλία και την αξιολόγηση της δεοντολογικής επάρκειας των φοιτητών ψυχολογίας. Οι φοιτητές και φοιτήτριες ψυχολογίας του Τμήματος Ψυχολογίας και του ΠΜΣ «Κλινικές Παρεμβάσεις στις Εξαρτήσεις» παρακολουθούν υποχρεωτικά μαθήματα με στόχο ο καθένας και η καθεμιά:

- **Να αποκτήσει επαρκή δεοντολογική γνώση και πρακτική σε όλα τα επίπεδα σπουδών στην ψυχολογία.**
- **Να καλλιεργήσει ηθική νοοτροπία.**

Η ηθική καθοδήγηση του Κώδικα Δεοντολογίας και Καλής Πρακτικής του Πανεπιστημίου Κρήτης βασίζεται στο μοντέλο των τεσσάρων συνιστωσών, το οποίο προσδιορίζει την αλληλουχία σκέψεων και ενεργειών που οδηγούν σε ηθική συμπεριφορά. Αυτές είναι οι εξής:

- **Ηθική ευαισθησία:** Η ικανότητα να αναγνωρίζουμε ότι οι δικές μας πράξεις επηρεάζουν τους άλλους ανθρώπους και να εξετάζουμε τον αντίκτυπο των πράξεών μας στους άλλους.

- **Ηθικός συλλογισμός:** Λήψη μιας απόφασης για την πορεία δράσης, βάσει συλλογισμών που την αιτιολογούν, με γνώμονα τα βέλτιστα αποτελέσματα για τους περισσότερους ανθρώπους.
- **Ηθικό κίνητρο:** Μετά τη λήψη μιας απόφασης σχετικά με την καλύτερη πορεία δράσης, οι ψυχολόγοι πρέπει να έχουν κίνητρο να ακολουθήσουν την ηθική συμπεριφορά.
- **Ηθική εφαρμογή:** Οι ψυχολόγοι πρέπει να έχουν επίγνωση των εξωτερικών πιέσεων ή προκαταλήψεων που μπορεί να επηρεάσουν την ικανότητά τους να θέσουν σε εφαρμογή τις ηθικές προθέσεις.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας και Συμπεριφοράς έχει τέσσερις βασικές ηθικές αρχές που συσχετίζονται με την Πρακτική Άσκηση του ΠΜΣ «Κλινικές Παρεμβάσεις στις Εξαρτήσεις». Αυτές είναι:

1. Σεβασμός

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες αναγνωρίζουν και σέβονται όλα τα άτομα ανεξάρτητα από τις διαφορές στην κοινωνική θέση, την εθνικότητα, το φύλο ή άλλα χαρακτηριστικά. Σέβονται, επίσης, την ιδιωτική ζωή και την εμπιστευτικότητα και αντιλαμβάνονται τη σημασία της ενσυναίσθησης και της ανοχής.

2. Επάρκεια

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες εργάζονται στο πλαίσιο των γνώσεων, των δεξιοτήτων, της κατάρτισης και της εμπειρίας τους. Εκτιμούν τη σημασία της συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης για τη διατήρηση των δεξιοτήτων τους και την αναγνώριση των συνεχών εξελίξεων στην ψυχολογία, όπως εφαρμόζεται στον χώρο της πρόληψης και της παρέμβασης στις συμπεριφορικές εξαρτήσεις και ουσιοεξαρτήσεις.

3. Υπευθυνότητα

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες αποδέχονται την ευθύνη για τις πράξεις τους και αναγνωρίζουν ότι εργάζονται με αυτονομία. Είναι υπεύθυνοι/ες έναντι των συμμετεχόντων στην έρευνα, του κοινού και του επαγγέλματος. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες είναι υπεύθυνοι/ες για την αποφυγή της βλάβης και της κατάχρησης του ρόλου τους.

4. Ακεραιότητα

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες είναι ειλικρινείς, αληθινοί/ες, ακριβείς και συνεπείς. Είναι αντικειμενικοί και αμερόληπτοι/ες. Αποφεύγουν την εκμετάλλευση και τη σύγκρουση συμφερόντων και διατηρούν τα προσωπικά και επαγγελματικά όρια.

Τα ειδικά θέματα ηθικής και δεοντολογίας στην έρευνα αναφέρονται στο «Άρθρο 5: Αρχές της ερευνητικής δραστηριότητας / Αρχές της επιστημονικής έρευνας» αλλά και τις πρακτικές της Επιτροπής Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας, στην οποία οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες αιτούνται για να εγκριθεί η εμπειρική μελέτη που διεξάγουν στα πλαίσια της διπλωματικής τους εργασίας.

Βλ. Κώδικας Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας (Ε.Η.Δ.Ε.) του Πανεπιστημίου Κρήτης (ΦΕΚ 5722/τ. Β΄/19-12-20218).

Σύμφωνα με τις πρακτικές έγκρισης του πρωτοκόλλου έρευνας των ερευνητών υπάρχουν έξι βασικές αρχές δεοντολογίας που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στην ψυχολογική έρευνα. Αυτές είναι: συγκατάθεση μετά από ενημέρωση, προστασία από βλάβη, δικαίωμα αποχώρησης από την έρευνα, εμπιστευτικότητα, ενημέρωση και παραπλάνηση.

1. Συναίνεση/συγκατάθεση μετά από ενημέρωση

Οι συμμετέχοντες/ουσες που λαμβάνουν μέρος σε ψυχολογική έρευνα πρέπει να συμφωνούν (συναινούν) να το πράξουν. Προκειμένου να συναινέσουν πλήρως, πρέπει να γνωρίζουν ακριβώς σε τι συμφωνούν και πώς θα χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα τους (δηλαδή να είναι ενημερωμένοι). Θα πρέπει, επίσης, να ενημερώνονται για τυχόν πιθανούς κινδύνους ή αρνητικές συνέπειες. Είναι γενικά αποδεκτό ότι τα παιδιά κάτω των 16 ετών και οι ευάλωτοι ενήλικες δεν μπορούν να δώσουν πλήρως ενημερωμένη συγκατάθεση και ότι αυτή θα πρέπει να ληφθεί από κατάλληλο ενήλικα για λογαριασμό τους. Η συγκατάθεση καταγράφεται συνήθως σε γραπτό ή ηλεκτρονικό έντυπο συγκατάθεσης που περιλαμβάνει τις ακόλουθες πληροφορίες:

- Σκοπός της έρευνας
- Δήλωση εμπιστευτικότητας και ανωνυμίας
- Τύπος και μέθοδος συλλογής δεδομένων

- Χρονική δέσμευση
- Δικαίωμα απόσυρσης από την έρευνα ή/και απόσυρσης δεδομένων
- Πιθανοί κίνδυνοι
- Τρόπος χρήσης των δεδομένων και πιθανά οφέλη της έρευνας

2. Προστασία από βλάβες

Σύμφωνα με τις οδηγίες δεοντολογίας, οι συμμετέχοντες/χουσες δεν πρέπει να υφίστανται σωματική βλάβη, όταν συμμετέχουν σε έρευνα. Δεν πρέπει, επίσης, να εκτίθενται σε ψυχολογική βλάβη και πρέπει να φεύγουν από την έρευνα στην ίδια ψυχολογική κατάσταση με εκείνη στην οποία έφτασαν. Σε ορισμένες έρευνες θα υπάρχει ένα επίπεδο κινδύνου, αλλά αυτός δεν θα πρέπει να είναι μεγαλύτερος από αυτόν που θα αντιμετώπιζαν οι συμμετέχοντες στην καθημερινή τους ζωή. Οι ερευνητές/τριες πρέπει να είναι ευαίσθητοι στις πιθανές επιπτώσεις της έρευνας, όπως τα συναισθήματα άγχους ή αυτοαμφισβήτησης. Αυτοί οι κίνδυνοι πρέπει να περιγράφονται στην αρχή της έρευνας (ως μέρος της λήψης συγκατάθεσης μετά από ενημέρωση) και να αντιμετωπίζονται στη συνέχεια κατά την ενημέρωση. Η έρευνα που μπορεί να θεωρηθεί ότι περιέχει ψυχολογικό κίνδυνο είναι αυτή που αφορά ευαίσθητα θέματα, όπως σεξουαλική, νομική ή πολιτική συμπεριφορά ή εμπειρίες εγκληματικότητας. Αυτοί οι τύποι έρευνας μπορεί να προκαλέσουν άγχος ή ανησυχία σε ορισμένους συμμετέχοντες/χουσες.

3. Δικαίωμα αποχώρησης

Οι συμμετέχοντες/χουσες θα πρέπει να ενημερώνονται ότι είναι ελεύθεροι να αποσύρουν τη συγκατάθεσή τους και να αποχωρήσουν από την ερευνητική μελέτη ανά πάσα στιγμή. Θα πρέπει, επίσης, να ενημερώνονται ότι μετά τη συμμετοχή τους έχουν το δικαίωμα να αποσύρουν τα δεδομένα τους και να τα καταστρέψουν.

4. Εμπιστευτικότητα

Όλες οι πληροφορίες που λαμβάνονται από και για έναν συμμετέχοντα/ουσα παραμένουν εμπιστευτικές. Οποιαδήποτε δεδομένα που δημοσιεύονται ως αποτέλεσμα της έρευνας δεν πρέπει να προσδιορίζουν τους μεμονωμένους συμμετέχοντες.

5. Εξαπάτηση

Οι κατευθυντήριες γραμμές δεοντολογίας αναφέρουν ότι οι ερευνητές/τριες πρέπει να παρέχουν όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες στους συμμετέχοντες/ουσες, αναγνωρίζοντας ότι η παροχή όλων αυτών των πληροφοριών στην αρχή μιας ερευνητικής μελέτης μπορεί να μην είναι δυνατή για μεθοδολογικούς λόγους.

6. Ενημέρωση

Είναι σημαντικό οι συμμετέχοντες να αποχωρούν από την ερευνητική εμπειρία στην ίδια φυσική και ψυχολογική κατάσταση στην οποία έφτασαν. Για το λόγο αυτό, οι ερευνητές/τριες διεξάγουν μια συνεδρία απολογισμού, προκειμένου να ελέγξουν τους συμμετέχοντες και να βεβαιωθούν ότι είναι καλά. Η ενημέρωση παρέχει, επίσης, την ευκαιρία να υπενθυμίσει στους συμμετέχοντες τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν και θα αποθηκευτούν τα δεδομένα τους, καθώς και το δικαίωμά τους να αποσύρουν δεδομένα.